Turkey's Contribution and Position in the Global Security Governance

Assoc. Prof. Emel Parlar Dal, Marmara University
Ahmet Ozan Gökçe, Marmara University

Absract

Global Security Governance, as e relatively new paradigm, can be defined a policy making sphere that include all actors in different units and comprised with results of system related whole actors' common efforts by using politics, economic and administrative authority together on the purpose of maintaining peace and stability. Because of escalading globalization, economic, cultural, environmental and humanity security issues become crucial. Hence, as a result of new threats -such as global terrorism, spreading nuclear armament and epidemic diseases- it has been started to be constructed in junction point of both security and governance terms. Especially after 9/11, it has been seen as a field that the rising powers which have a voice in the matter of altering more traditional and rigid Atlantic based security perception, can contact and be effective for global governance issue. In spite of distruption after the Cold War, Turkey has been transformed from traditional middle power to rising power substantially after 2002. So Turkey that is the seventeenth biggest economy in the world, a member of NATO and also has strong imperial cult and foreign policy tradition, has made progress for struggling with developed countries that have a strong place in global governance even if not level of China, Russia or Brazil. Turkey has also been trying to have more proactive role in the process of transforming global security as well as domestic policy transformations such as rooted problems like civil-military relations. In this study, it will be analyzed about defining Turkey's place and importance in Global Governance. Also it will be deduced some findings about how Turkey's security perception that getting wider and deeper with the process of domestic transformation and global security transformation synchronously after 2001, stand out itself in the field of Global Security Governance. As a consequently, it will be answered that what kinds of studies and activities Turkey did and which results were achieved about global security governance and specifically regional security governance.

Keywords: Security Transformation, International Security, Global Governance, Rising Powers, Turkey

Özet

Küresel Güvenlik Yönetişimi(KGY), görece yeni bir paradigma olarak, uluslararası alanda barış ve istikrarın sürmesi amacıyla politik, ekonomik ve idari otoritenin ortak kullanımını sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu, farklı düzeylerde tüm aktörleri içeren bir politika oluşturma düzlemi olarak tanımlanabilmektedir. Küreselleşmenin tırmanmasıyla birlikte ekonomik, kültürel, insani, çevresel güvenlik meseleleri önem kazanmış; sınır-aşan suçlar, uluslararası terörizm, nükleer silahların yayılması, bulaşıcı hastalıklar gibi yeni tehditlerin yaygınlaşması sonucunda bir kavram olarak yeniden hem güvenlik hem de yönetişim kavramlarının kesişiminde inşa edilmeye başlamıştır. Özellikle 11 Eylül olayları sonrası tekrar gelenekselleşen ve sertleşen Atlantik merkezli güvenlik algısını değiştirme konusunda söz sahibi olan yükselen güçlerin, küresel güvenlik yönetişimi özelinde olmak üzere, küresel yönetişimde etkin olabildiği ve niş noktalara temas ettiği bir alan olarak görülmüştür. Türkiye Soğuk Savaş sonrası kesintiye u ramasına rağmen, özellikle 2002 sonrası büyük bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Dünyanın en büyük 17. Ekonomisi, NATO üyesi, eski imparatorluk bağları devam eden ve güçlü bir dış politika geleneği olan Türkiye, küresel yönetişimde söz sahibi olan gelişmiş ülkelerle mücadele konusunda her ne kadar Rusya, Çin, Brezilya gibi yükselen güçler kadar olmasa da, önemli aşamalar kaydetmiştir. Iç politikadaki asker-sivil dönüşümü, uzun yıllardır devam eden sorunların çözülmeye çalışılması konusunda yapılan reformların yanı sıra, uluslararası güvenliğin dönüşmesi sürecinde de proaktif bir rol almaya çalışmış ve halen daha çalışmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'nin küresel güvenlik yönetişimindeki yeri ve öneminin

tespitine dair analiz yapılacaktır. Özellikle 2001 sonrası ortaya çıkan küresel güvenlik dönüşüm süreci ve 2002 sonrası iç dönüşüm süreciyle eş zamanlı bir biçimde derinleşen ve genişleyen Türkiye'nin güvenlik algısı, küresel güvenlik yönetişiminde de kendisini nasıl gösterdiğine dair tespitler yapılacaktır. Türkiye'nin yoğun olarak bölgesel güvenlik yönetişimi olmak üzere, küresel güvenlik yönetişiminde ne tür çalışmalar ve etkinlikle yaptığı ve bu çalışmaların ne sonuçlar doğurduğuna cevap bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik Dönüşümü, Küresel Güvenlik, Küresel Yönetişim, Yükselen Güçler, Türkiye

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Giriş

Soğuk Savaş'ın bitişi, uluslararası ilişkiler tarihindeki en sert kırılmalardan biri olarak gösterilmektedir. Elli yıldan fazla süren bu mücadele, her alanda kendisini göstermiş, hem teorik hem de siyasi düzlemi şekillendirmiştir. 1970'lerin sonunda itibaren uluslararası ilişkiler dünyasının yeni bir şekillenmeye ihtiyacı olduğu dillendirilse de, Soğuk Savaş'ın bitişi bir nevi bu durumun çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ekonomiden ticarete, çatışmadan barışa, insan haklarından hukuka kadar bütün disiplinler bir değişim ve dönüşüm içine girmişlerdir. Bu değişimlerden birisi de şüphesiz güvenlik konusunda ortaya çıkmıştır.

Güvenlik, 1945 sonrası hem akademiyi hem de politika yapıcıları eline alan realist anlayışın etkisi altına girmiş, hatta realist güvenlik anlayışı, güvenlik meselesinde en güçlü görüş olarak benimsenmiştir. Realist güvenlik anlayışındaki güç arayışı, uluslararası sistemin anarşik bir düzen olarak kabul edilmesi ve devletlerin temel aktör olarak görülmesi, güvenliğin sadece askeri güvenlik çerçevesinde ele alınmasına sebep olmuştur. Bununla beraber devlet merkezliliği ile ulusal güvenlik kaygıları uluslararası güvenlik kaygıları haline gelmiş ve uluslararası düzlem anarşik bir sarmalın arasında, dar bir çerçevenin içinde hapsolmuştur. Soğuk Savaş bitene kadar güvenlik, güç toplama, sınırlarını ve müttefiklerini koruma, güçlü ordu ve silahlanma ile aynı anlama gelmiştir. Bu durum, daha önce de belirtildiği gibi 70lerin sonundan itibaren güvenlik anlayışında bir takım eksiklikler ve hatalar olduğu fikrini oluşturmuştur. Zira dünya bir dönüşüm içine girmiş, ekonomik, sosyal, küresel ve insani değişim, geleneksel güvenlik meselelerinde ihmal edilmiştir.

Bu bağlamda, yeni güvenlik anlayışın ne ve neler olacağı çeşitlilik kazanmıştır. Artık tek bir güvenlik anlayışı algısı aşılmış ve güvenlik neler kapsayacağı, tehditlerin kendisini ve kaynağının ne olacağı, tehditlere karşı ne tür güvenlik mücadelesi verileceği, güvenlik meselelerinde karar alınmasında nelerin ve kimlerin dikkate alınacağı ve tüm yapısal ve aktörle derinleşme ve genişlemenin sonuçlarının ne olacağı ve ne olması gerektiği gibi bir çok soru ortaya çıkmıştır. Bununla beraber uluslararası güvenliğin yeniden kavramsallaşması gerektiği konusunda birçok farklı akademik fikir ortaya çıkmış, bunların bir kaçı da kendisine siyasi düzlemde yer bulmuştur.

Güvenliğin gelenekselleşmiş sınırlarda gezmesine alternatif olarak bir çok yeni kavram ve paradigma ortaya atılmıştır. Bunlardan birisi de güvenlik yönetişimidir. Güvenlik yönetişimi, ulusal, bölgesel veya uluslararası alanda barış ve istikrarın sürmesi amacıyla politik, ekonomik ve idari otoritenin ortak kullanımını sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu, farklı düzeylerde tüm aktörleri içeren bir politika oluşturma düzlemi olarak tanımlanabilmektedir. 18.yy'dan bu yana, güvenlik yönetişiminin özellikle küresel ve uluslararası düzeyde birçok teorik veya pratik örneğini görmekteyiz. Örneğin Immanuel Kant'ın Ebedi Barış eserinde barış için bir milletler federasyonu kurulması fikrini öne atmıştır[1]. Kant'ın bu federasyonunda barış, demokrasi ve hukuka dayalı; kolektif, çok aktörlü, çok boyutlu, belli bir amaç uğruna ve normatif sonuç beklentisine referans eden bir yapı gözlemlenmektir. Takip eden yıllarda dünya küreselleştikçe ve sınır savaşları dünya savaşlarına evrildikçe birçok başka küresel veya bölgesel yönetişim kurumu fikirleri ortaya atılmıştır.

1990'lı yıllarla birlikte Küreselleşmenin tırmanmasıyla ekonomik, kültürel, insani, çevresel güvenlik meseleleri önem kazanmış; sınır-aşan suçlar, uluslararası terörizm, nükleer silahların yayılması, bulaşıcı hastalıklar gibi yeni tehditlerin yaygınlaşması sonucunda bir kavram olarak hem küreselleşme hem güvenlik hem de yönetişim kavramlarının kesişiminde bir yapı fikri yeniden ortaya atılmıştır. Hali hazırda var olan en önemli Küresel güvenlik

[1] Immanuel Kant, *Ebedi Barış Üzerine Bir Deneme*, çev. Yavuz Abadan ve Seha L. Meray (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal bilgiler Fakültesi Yayınları,1960), 22.

yönetişimi kurumu olan BM ise yeni tehditlere ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Bununla birlikte özellikle 11 Eylül olayları sonrası tekrar gelenekselleşen ve sertleşen Atlantik merkezli güvenlik algısını değiştirme konusunda söz sahibi olan yükselen güçlerin, küresel güvenlik yönetişimi özelinde olmak üzere, küresel yönetişimde etkin olabildiği ve niş noktalara temas ettiği bir alan olarak görülmüştür.

Türkiye ise, erken dönemlerinde güvenlik algısını barış, tarafsızlık, coğrafi determinizm ve sevrofobia gibi kavramlarla oluşturmuş ve dış politikasına yansıtmıştır. Soğuk Savaş döneminde Batı blokunun bir parçası olarak çok fazla aktivite yapamamış, genellikle askeri vesayet, ekonomik krizler ve terör gibi iç sorunlarla uğraşmıştır. Soğuk Savaş'ın hemen sonrası kesintiye uğramasına rağmen, özellikle 2002 sonrasında ise büyük bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır**.** Dünyanın en büyük 17. Ekonomisi, NATO üyesi, eski imparatorluk bağları devam eden ve güçlü bir dış politika geleneği olan Türkiye, küresel yönetişimde söz sahibi olan gelişmiş ülkelerle mücadele konusunda her ne kadar Rusya, Çin, Brezilya gibi yükselen güçler kadar olmasa da, önemli aşamalar kaydetmiştir. Bölgedeki süper gücün sağladığı alan ve etkinlik, Türkiye'nin iç politikada demokratik yönetişime doğru dönüşüme, uluslararası güvenliğin dönüşmesi sürecinde de proaktif bir rol almaya çalışmasına imkân doğurmuştur. Yine 2011 sonrası Arap Baharı ve ABD'nin bölgeden uzaklaşması, Türkiye'nin bölgesel ve küresel güvenlikte bir sorunla boğuşmasına, sebep olmuştur.

Bu çalışmada, Türkiye'nin küresel güvenlik yönetişimindeki yeri ve öneminin tespitine dair analiz yapılacaktır. Özellikle 2001 sonrası ortaya çıkan küresel güvenlik dönüşüm süreci ve 2002 sonrası iç dönüşüm süreciyle eş zamanlı bir biçimde derinleşen ve genişleyen Türkiye'nin güvenlik algısı, bölgesel ve küresel güvenlik yönetişiminde de kendisini nasıl gösterdiğine dair tespitler yapılacaktır. Türkiye'nin 2002 sonrası yeni dış politika paradigması ekseninde bölgesel ve küresel güvenlik yönetişiminde ne tür çalışmalar ve etkinlikle yaptığı ve bu çalışmaların ne sonuçlar doğurduğuna cevap bulunacaktır.

1.Küresel Güvenlik Yönetişimi

1.1 Güvenlik Yönetişimi

Uluslararası güvenliğin dönüştüğü 1990'lardan günümüze birçok olay vuku bulmuş ve bu olaylar, gerek akademik gerekse siyasi olarak güvenliğin dönüştüğüne kanıt olmuştur. Güvenlik yönetişimi konusunda önemli araştırmacılardan biri olan Emik Kirschner güvenlik dönüşümü ve 21yy güvenlik iklimini anlamak için üç olayı öne çıktığını söylemektedir[2]. Dönüşümün ilk kanıtı post vestfalyan sistemin, özellikle Atlantik havzası ve Avrasya'da kendini iyice hissettirmesi ve klasik vestfalyan düzende gedikler açmasıdır. Yani güvenliğin devlet sınırlarını aşarak kıtalararası etki yapması ya da vestfalyan devletin tanrısal önem addettiği iç güvenliğini aşarak direkt olarak bireye zarar vermesidir. İkincisi 11 Eylül 2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi ve Washington'daki Pentagon'a eş zamanlı terör saldırılarıdır. Bu saldırıları takiben 2004'te Madrid'de ve 2005'te Londra'da yapılan terör saldırıları ile küresel terörizmin kıtalararası bir yönelimde seyrettiği kesinlik kazanmış ve küresel terörle mücadele dünyanın barış ve güvenlik ajandasında birinci sırada yer almaya başlamıştır. Üçüncü ve son olarak ise Amerika'nın Irak'ı işgali hem bölgesel hem de küresel anlamda güvenlik algısının dönüşmesinde etkili olmuştur. Zira Avrupa ve kuzey Amerikalıların güç kullanımı konusunda ayrıştıkları ortaya çıkmıştır. Bununla da kalmamış Irak'ın komşusu olan ve ABD'nin uzun yıllardır bölgedeki önemli müttefiklerinden olan Türkiye, kendi meclisinde ABD ordusuna birinci derece yardımı öngören tezkereyi reddetmiştir[3].

[2] Emil J. Kirchner, *Global Security Governance Competing perceptions of security in the 21st century*, ed. Emil J. Kirchner ve James Sperling, (New York: Routledge, 2007), 3.

[3] Süleyman Gündüz, '' 1 Mart 2003 tezkeresi üzerine bir kanaat'', *Al Jazeera*, son güncelleme 1 mart, 2014, http://www.aljazeera.com.tr/gorus/1-mart-2003-tezkeresi-uzerine-bir-kanaat.

Bu bağlamda güvenlik yönetişimi, Yeni aktörleri, düzenlemeleri ve araçları vurgulayan bilimsel bir kavram olarak ve daha etkin ve meşru bir güvenlik sağlanması için temel oluşturan siyasi bir uygulama olarak gösterilmiştir[4]. Kirschner'e göre ise güvenlik yönetişimi, meselelerin çoklu ve ayrı otoriteler tarafından koordine edilmesi, yönetilmesi ve düzenlenmesini, hem kamu hem de özel aktörlerin müdahalelerini, resmi ve gayrı resmi düzenlemeleri içeren ve belirli politik sonuçlara yönelik olarak bir amaç doğrultusunda yönlendirilen ve amacı temsil eden (intentional) bir sistem olarak tanımlanabilir[5]. Güvenlik yönetişimi üç farklı düzlemde gözlemlenebilmektedir. Birinci devletlerin iç güvenliklerini sağlamada kullanacakları yönetişim metotlarını içeren iç güvenlik yönetişimidir. İç güvenlik yönetişimi kısaca devletlerin güvenlik politikalarında geleneksel askeri-bürokratik algıdan kurtulup, devlet dışı aktörlerin etkin bir şekilde aktör olduğu, toplum ve küresel normlara uygun şekilde idare edilmesidir.

İkinci olarak bölgesel güvenlik yönetişimi, aralarında zaman, mekân, kültür, politik çıkar, ekonomi bakımından bağ bulunan devletler ve devlet altı grupların bir araya gelerek bir güvenlik organizasyonu kurmaları ve temel güvenlik yönetişimi ilkeleriyle hareket ederek bir organizasyon oluşturmalarıdır. Birçok yazara göre, Açık sınırları, yoğun kurum ağı, paylaşılan riskler ve iç ve dış güvenlik birleşimi sayesinde AB güvenlik yönetişimi için 'ideal bir vaka' olarak görülmektedir[6]. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması(NAFTA), Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü(ASEAN) gibi bölgesel kurumların dikkate değer faaliyetleri, bölgesel yönetişime olan ilgiyi artırmıştır.

1.2 Küresel Güvenlik Yönetişimi

Küresel Güvenlik Yönetişimi'nin ortaya çıkmasının temel nedeni yeni güvenlik meseleleridir. Askeri savunmaya (savaş ve fetih) dayanan nispeten kısıtlayıcı tanımlardan, insan hayatına karşı daha geniş bir tehdit aralığı içeren daha kapsamlı güvenlik tanımlarına kadar çeşitlendirilebilir[7].Buradan hareketle Kirschner'e göre yeni güvenlik konseptinin diğer alanları siyasi güvenlik (aşırı siyasi baskı ve zulümden korunma), ekonomik güvenlik (açlık ve yoksulluktan korunma), sosyal ve kültürel güvenlik (kültürel hayatta kalma ve azınlık hakları) ve çevre güvenliğini (çevresel bozulma ve felaketlerden kaynaklanan güvenlik) içermektedir[8]. Ayrıca gelişen ve değişen dünyada on iki yeni tehdidin de yükselişe geçtiğinden bahsedilmiştir. Bunlar biyolojik/kimyasal saldırı, nükleer saldırı, ekonomik ve finansal suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı, etnik çatışma, makroekonomik istikrarı bozma, genel çevresel tehditler, özel çevresel tehditler, ticari yapılara karşı siber zorbalık, savunma yapılarına karşı siber savaşlar, devlet yapılarına karşı terörizm ve göçmenlik/iltica sorunlarıdır[9].

Bu bağlamda küresel güvenlik yönetişimi, uluslararası alandaki mevcut veya meydana gelebilecek yeni tehditlere çözüm bulmak, savaşları önlemek, barışı ve istikrarı sağlamak, huzur, refah ve kalkınmayı sürdürmek, bunun dışında ortaya konulabilecek ortak bir amaç için devletlerin, bölgesel, küresel kurum ve organizasyonların, sivil toplum kuruluşlarının, ulusal, bölgesel veya ulus aşırı özel şirketlerin, sosyal, siyasi ve kültürel kanaat önderleri ve grupların heteraşik bir yapıda bir araya gelerek, normlar, kurallar ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde oluşturulan küresel düzen olarak en geniş şekilde tanımlanabilir.

[4] Hans-Georg Ehrhart, Hendrik Hegemann ve Martin Kahla, '' Towards security governance as a critical tool: a conceptual outline'', *European Security,* vol. 23 (2014) : 146, erişim tarihi 8 ocak, 2016, http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2013.856303.
[5] Kirchner, 3.
[6] Ehrhart, Hegemann ve Kahla, 146.
[7] Kirchner ve Sperling, 5.
[8] Kirchner ve Sperling, 5.
[9] Kirchner ve Sperling, 5.

Küresel güvenlik yönetişimi efektif, meşru ve istikrarlı bir şekilde çalışabilmesi ve sonuç alabilmesi için çeşitli şartlar öne sürülmüştür. Örneğin Jervis'e göre beş temel koşul vardır: Ulusal seçkinler statükonun bir aracı olan savaş ve işgallerden kaçınmalı, böylesine amaçlarla savaş yürütmenin maliyetinin akla gelebilecek her türlü faydadan daha ağır olacağının kabul edilmesi; fetih ve savaşlar yerine ekonomik liberalizm ilkesinin benimsenmesi; ülke içinde demokratik yönetişim kurulması; son olarak da devletlerin toprak bütünlüğüne saygı duymaktır. Bundan farklı olarak küresel güvenlik yönetişimin başarılı olması için kurumsallaşmaya önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Küresel yönetişim konusunda önemli akademisyenlerden Ramesh Thakur şöyle diyor[10]: ''Birleşmiş Milletler küresel yönetişimin sembolü ve özüdür ancak bir ''dünya hükümeti'' kavramının özelliklerinden yoksundur. Her devlet ve devlet dışı uluslararası aktörlerin takip etmesi gereken uygun davranışları ve aralarındaki farklılıkları uzlaştırma mekanizmalarını ve prosedürlerini belirleyen kurallara dayalı bir düzen oluşturulması ve sürdürülmesi için çabaları sürmeyi sürdürmelidir. Buna ek olarak bazı yazarlara göre uluslararası örgütler arasında küresel yönetişimin en aktif uygulayıcısı Birleşmiş Milletlerdir.''[11]

Bu bağlamda küresel güvenlik yönetişimini anlamanın bir yolu da Birleşmiş Milletler'i daha da özelinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni anlamaktan geçmektedir. Her şeyden önce, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın birinci maddesi Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak olduğudur[12].

Yani birleşmiş milletlerin temel amacı barış ve güvenliği sağlamaktır. Yapısı itibariyle de küresel güvenlik yönetişimin en büyük, en kapsayıcı, en güçlü ve etkin kurumudur. BM üye devletleri, barış ve güvenliğin sağlanması hususunda örgütün daha hızlı hareket etmesi için başlıca sorumluluğu BM'ye devretmiştir. BM bu hakları kullanabilmek için kendisi alt organlara bölmüştür. BM'nin kendi içinde güvenlik organı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'dir. Konsey'in kararları tüm üye ülkeler tarafından bağlayıcı bir özellik taşımaktadır. Genel Kurul dahil diğer organlar ise sadece tavsiye değeri taşıyan kararlar alabilir. Konsey'in yapısı beş daimi üye(ABD, Rusya, Çin, Fransa ve İngiltere) ve on geçici üyeden oluşmaktadır. Konsey'in karar alabilmesi için ise en az dokuz üyenin evet oyu vermesi ve beş daimi üyeden hiçbirinin hayır oyu vermemesi gerekmektedir. Konsey'in başlıca göreve yetkileri, uluslararası barış ve güvenliği korumak; barışçıl yollardan çözmeleri için görüşmeye davet etmek; Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için güç kullanımına başvurmak ya da onay vermek olarak özetlenebilmektedir[13]. Birleşmiş Milletler faaliyetleri çatışmaları önleme, arabuluculuk yapma, barışı koruma, uygulama ve barışın inşası gibi başlıca alanları kapsar[14].

Son olarak hem BM özelinde hem de genel olarak güvenlik yönetişimi birkaç yönden eleştirilmektedir. Örneğin Robert Keohane küresel güvenlik yönetişiminin engellerinden bahsetmiştir.[15] Keohane küresel ölçekte kültürel, dini ve medeniyet bakımında heterojenite

---

[10] Ramesh Thakur, ''The United Nations in Global Governance: Rebalancing Organized Multilateralism for Current and Future Challenges'', *The United Nations Non-Governmental Liaison Service (NGLS)*, 2003, http://www.un.org/en/ga/president/65/initiatives/GlobalGovernance/Thakur_GA_Thematic_Debate_on_UN_in_GG.pdf.

[11] Burak Tangör, *Avrupa Güvenlik Yönetişimi Bosna, Kosova ve Makedonya Krizler*i, (Ankara: Seçkin Yayıncılık,2008), 25.

[12] ''BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANTLAŞMASI'', *TBMM İnsan Hakları Komisyonu*, erişim tarihi 8 ocak 2017, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf.

[13] Birleşmiş Milletler Teşkilatı ,*UNIC Ankara*, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.unicankara.org.tr/today/1.html.

[14] Uluslararası Barış ve Güvenlik, erişim tarih, 9 ocak 2017, http://www.unicankara.org.tr/today/2.html.

[15] Kirchner ve Sperling, 13.

bulunduğunu, normlar ve kurallar bakımından fikir birliğine varılamadığını ve küresel güvenlik yönetişiminin, olumsuz iddialara karşı durabilecek güçlü bir yapısının olmadığını söylemiştir. Öte yandan yönetişimin, devletlerin yanında mı, devletlerden ayrı mı yoksa devletlere bağlı mı çalışacağının muğlak olduğu iddia edilmektedir[16]. Son olarak güvenlik yönetişimine getirilen eleştirilerden biri de, kavramın problem çözücü bir kavram mı yoksa mevcut düzeni eleştirmekle kalan bir kavram mı olduğudur[17]. Birleşmiş Milletler'in 70 yılı aşkın devam eden kalıcı yapıları en çok eleştiri alan konulardan biridir. Hem politika yapıcılar hem de akademisyenler bu konuyu sıkça eleştirmektedirler. Bu duruma en yakın tepkilerden birisi Recep Tayyip Erdoğan'dan gelmiştir. Erdoğan'ın BMGK'nin kalıcı üyelerini eleştirdiği ''Dünya Beşten Büyüktür'' söylemi, yükselen güçlerin ve üçüncü dünya ülkelerinin medyasında yankı uyandırmış ve destek görmüştür[18]. BMGK'nın değişen koşullara sıcağı sıcağına cevap veremediği, günümüz güç dengesini yansıtamadığı, hızlı karar almada ve aldığı kararlarda net bir tutarlılık olmadığı, kalıcı üye ülkelerin silah satışında en üst sıralarda yer almaları dikkat çeken eleştirilerden olmuştur[19]. Tüm bu eleştiriler küresel güvenlik yönetişimin algılamasında etkili olmakta ve teorik veya pratik olarak geliştirilmesi üzerine yapılan çalışmalara ışık tutmaktadır.

2. Türkiye ve Güvenlik Yönetişimi

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu yıllardan itibaren orta ölçekli ve gelişmekte olan ülkelerden biri olarak gösterilmiş olmasına rağmen, jeopolitik konumu, eski imparatorluk coğrafyasına etki potansiyeli, genç nüfusu ve güçlü ordusu ve dış politika geleneğiyle mevcut pozisyonunu ve kapasitesini aşmak isteyen bir ülke olmuştur. Türkiye'nin bu avantajlarının yanında enerji yollarına olan yakınlığı ve değişen dünya siyasetinde ve politikalarında doğal söz sahibi olması, onu muadili ülkelerden daha etkin kılmıştır[20]. Fakat Türkiye'nin bu avantajlarını kullanabilmesi ve uluslararası politikada, özellikle uluslararası güvenlikteki strateji ve manevralarını etkin bir şekilde kullanabilmesi pek mümkün olmamıştır. Çünkü cumhuriyetin ilk yıllarından beri gelen ve halen daha güvenlik politikalarında temeli oluşturan bazı argümanlar iç politik sorunlarla birleşince Türkiye'nin uluslararası güvenlikte etkin bir politika izlemesi, kapasitesi ve potansiyelini gerçekleştirmesi kesintiye uğramış ve dalgalanmalar meydana gelmiştir.

Türkiye'nin güvenlik kültürünün resmi tanımı şudur '' Güvenlik, "kendini koruma" olgusuyla yakından ilgili bir kavram olup, tanımı itibarıyla üçe ayrılmaktadır: bir toplumun yaşamını devam ettirmesi; bir ulusun toprak bütünlüğünün korunması ve yine bir ulusun, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel nitelikleriyle şekillenen temel kimliğinin muhafaza edilmesi.''[21] Fakat geçmişten günümüze güvenlik algısında ve kültüründe değişmeler ve kırılmalar olmuştur. Türkiye'nin güvenlik kültüründeki kırılma noktalarını 1923'ten 2002'ye kadar olan 'geleneksel güvenlik kültürü' ve 2002 sonrası bölgesel ve küresel olarak yumuşak güç odaklı ve değişen güvenlik meselelerine odaklanan 'medeniyetler ittifakı doktrini' olarak ikiye ayırabilmektedir. Geleneksel güvenlik kültürünün temel ilkeleri, coğrafi gerekircilik, self-determinasyon,

[16] Ehrhart, Hegemann ve Kahla, 148.
[17] Ehrhart, Hegemann ve Kahla, 150.
[18] Beril Dedeoğlu, '' The world is bigger than 5'', *Daily Sabah*, 28 Eylül 2016, erişim tarihi 9 ocak 2016, http://www.dailysabah.com/columns/beril-dedeoglu/2016/09/28/the-world-is-bigger-than-5.
[19] Şöhret, 381-390.
[20] Mustafa Aydın ve Funda Ereker, ''Türkiye'de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı'', *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 11, Sayı 43 (Güz 2014), 128.
[21] ''Türkiye´nin Uluslararası Güvenlik Perspektifi ve Politikaları'', *mfa.gov.tr*, 9 ocak 2017, http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-uluslararasi-guvenlik-perspektifi.tr.mfa.

sevrofobia[22], realpolitik geleneği, batılılaşma (demokratikleşme) süreci olarak dört temel başlık altında toplanabilir. Coğrafi determinizmin altında yatan, Türkiye'nin dünyadaki eşsiz coğrafi pozisyonu ve bunun dünya siyaseti, ticareti, ulaşımı ve iletişimi için son derece önem arz etmesidir. Türkiye, geçen zaman içerisinde hem bölgesel güvenlik yönetişiminde hem de küresel güvenlik yönetişiminde coğrafi yerinin avantajını azami bir biçimde kullanmaya çalışmıştır. Bununla birlikte bu coğrafya, Türkiye'nin iki kutuplu dünyadaki yerini de derinden etkilemiştir. Zira ABD'nin Sovyet Rusya'ya karşı kullandığı çevreleme politikasının bir parçası da Türkiye'nin Batı blokunda yer almasıdır. İkinci olarak Türkiye'nin Sevr Antlaşması neticesinde topraklarının birçok parçaya bölünmesi, yerel ve uluslararası güçlere dağıtılması cumhuriyet kurulduktan sonra dahi devletin bir Sevr korkusu(Sevrofobia)[23] içindeki olmasına sebep olmuş ve iç politikada keskin ve olağanüstü güvenlik kararları alınmasına sebep olmuştur. Türkiye'nin realpolitik geleneği, Osmanlı imparatorluğunun güvenlik kültürü yüzyıllar içinde "saldırgan" karakterden "savunmacı" karaktere dönüşmesinden edinilen bir miras olarak gösterilmektedir[24]. Türkiye de son zamanlarındaki İmparatorluk gibi gücünün ve tahakkümünün farkında olarak güç dengesi stratejisini güvenlik kültürünün bir stratejisi olarak oluşturmuştur. Son olarak batılılaşma süreci, devletin kurucularının ve sonrasında gelen devlet adamlarının da takip ettiği, aslında doğuda kopuş olarak nitelendirilebilir. Zira Osmanlı'nın modern askeriye, siyaset, teknoloji, eğitime ayak uyduramamasını Doğu'nun ve dolaylı olarak da İslam medeniyetinin etkisinde gören yöneticiler, aldıkları Batı eğitiminin de etkisiyle yeni Cumhuriyeti tamamen Batı medeniyetine göre inşa etmişlerdir.

Türkiye'nin geleneksel güvenlik kültürünü kapsayan kavramlardan kopuş soğuk savaşın bittiği yıllarda Başbakan ve Cumhurbaşkanı olarak devletin yeni bir sürece girmesini sağlayan Turgut Özal İle başlamıştır. Zira Özal başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı döneminde uluslararası iklimdeki liberalizmi Türkiye'ye uygulamış ve ekonomiden, demokratikleşmeye, Türk Dünyası'na açılımlardan, etnik sorunların çözümüne kadar birçok iç ve dış meseleyle uğraşmıştır. Turgut Özal'dan sonraki süreçlerde Türkiye'nin güncel siyasete adaptasyonu 28 Şubat Post-modern darbesi, 99 Depremi ve 2000 ekonomik kriziyle kesintiye uğramıştır. Hatta bu süreçte Türkiye'nin güvenliğinde etkin bir yeri olan MGK'nin tavsiye organından ziyade karar alıcı bir yapıya bürünmesi de, atılan adımlardan bazılarının boşa gitmesine sebep olmuştur[25]. 2002 yılında yapılan erken seçimle iktidara gelen Ak Parti ile Türkiye, her yerde olduğu gibi küresel ve bölgesel yönetişimde tamamen yeni bir dış politika paradigması üretmiş ve enerjisinin önemli bir kısmını bu yönde kullanmaya gayret etmiştir.

2.1. 2001 Sonrası Türkiye'nin Küresel Güvenlik Yönetişimindeki yeri ve Katkısı

11 Eylül 2001 yılında New York ve Washington'a yapılan terör saldırıları, ileriki yıllarda dünyanın güvenlik politikalarını tamamen değiştiren bir kırılma noktasıdır. Takip eden yıllardan ABD küresel terörizmi bitirmek için El-Kaide ve onun uzantıları ile mücadele ederek geçirmiştir. Bu süreçte Ortadoğu'ya doğrudan müdahale etmiş ve en önemli küresel güvenlik yönetişimi organı olan BMGK'yı es geçerek kararlar almayı tercih etmiştir. 2002 yılında Ak Parti'nin iktidara gelmesi ile yeni bir dış politika stratejisi izleyen Türkiye ise, 2003 yılındaki tezkere reddiyle meydana gelen ayrışma hariç, bölgede ABD'nin en sağlam müttefiklerinden

[22] Pınar Bilgin, '' Turkey's Changing Security Discourses: The Challenge of Globalisation'', *European Journal of Political Research*, Cilt 44, Sayı 1, (2005), 183-184.

[23] Kavram, Türkiye'nin Sevr Antlaşması benzeri bir bölünmüş ile karşı karşıya kalma korkusu parayonasını tarif etmektedir. Detaylı bilgil için bkz: Dietrich Jung, The Sevres Syndrome: Turkish Foreign Policy and its Hostorical Legacies, *unc.edu.tr*, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2003_07-09/jung_sevres/jung_sevres.html.

[24] Aydın ve Ereker, 130.

[25] ''Tarihi tutanaklar açığa çıktı'', *Al Jazeera*, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.aljazeera.com.tr/haber/tarihi-tutanaklar-aciga-cikti.

biri olmuş ve ABD'nin Irak işgali ile bölgede yarattığı dengeleyici durumu ve Türkiye'ye açtığı alanı iyi kullanmıştır. Türkiye böylece enerjisini iç politikada demokratikleşme ve vesayet ile mücadeleye, dış politikada da 'yükselen güç' olarak Türkiye'ye uluslararası düzenin her alanında prestij ve güç kazandırmak için kullanmıştır.

Bu bağlamda yeni dış politika inşasında temel aktörlerden birisi 2003–2009 yılları arasında o dönem başbakanlık yapan Erdoğan'ın ve Abdullah Gül'ün dış politika danışmanlığı, 2009–2014 yılları arasında Dışişleri Bakanı, 2014–2016 yılları arasında AK Parti genel başkanlığı ve Başbakanlık görevi yapan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'dur. Davutoğlu akademisyen kimliği ile yazdığı başta *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu* olmak diğer birçok eserinde Türkiye'nin yeni dış politikasına ilişkin ışık tutmuş ve güvenlik politikasına da yön verecek birçok hamleyi eserlerinde belirtmiştir. Davutoğlu'nun dış politikadaki argümanlarına bakıldığında, bunları beş başlık altında toplayabiliriz. Bunlardan ilki özgürlük ile güvenlik bağlantısıdır[26]. Bu madde Türkiye'nin iç güvenlik yönetişimine dair en önemli madde olarak dikkat çekmiştir. 2001 sonrası ABD'nin güvenlik odaklı dış politikasının peşinden gitmemiş, güvenliğe olduğu kadar bireysel ve toplumsal özgürlüğe de önem vermiştir. İkincisi komşularla sıfır sorun politikasıdır[27]. Türkiye'nin tarihsel ve siyasi olarak komşularıyla birçok sorun yaşadığı ve bu sorunların hiçbir zaman tam olarak çözüme ulaşmadığı komşularıyla ilişkilerini tüm sorunlardan arındırmayı, en azından mümkün olduğu kadar azaltmayı istemektedir. Bu dış politika bölgedeki siyasi ve bazen askeri olarak cereyan eden gerginliği ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Güvenlik ve barış konusunda atılacak adımlar ile başta ekonomik ve ticari olmak üzere tüm ilişkilerde bir iyileşme görülecektir. Komşularla sıfır sorun politikasına en net örnek Ermenistan ile atılan adımlar olarak gösterilebilir. Bu iyi ilişkilere adım olarak dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Erivan'ı ziyaret etmiştir[28]. İlerleyen dönemler Türkiye-Ermenistan arasındaki sınır kapısının açılması gündeme gelmiş, fakat uygulanmamıştır. Bir diğer dikkat çekici faaliyet ise Yunanistan ile olan temaslardır. Ak Parti iktidarında Yunanistan ile devam eden mevcut sorunların çözüme kavuşması, en azından gerilimin azaltılması için birçok karşılıklı ziyaret yapılmış ve diplomatik ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. 6-8 Mayıs 2004 tarihlerinde on altı yıl aradan sonra bir Türk Başbakan'ın Yunanistan'a ilk resmi ziyareti gerçekleştirmesi ve Batı Trakya'nın ziyaret edilmesi, Türk-Yunan ilişkileri açısından yeni bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir[29].

Üçüncüsü, bölgesel ve küresel düzeyde çok boyutlu, çok katmanlı ve çok kulvarlı bir yapı kazanmasıdır[30]. Bu dış politika hamlesi, yumuşak güç kavramının en çok hissedildiği esas olarak dikkati çekmektedir. Bunun birlikte, kavramsallaştırma olarak insan güvenliğine dair çalışmaların yapıldığı alan bu alandır. Bu çok boyutlu dış politikayı anlamak için, diş politikada yapılan çoğunlukla insan güvenliği ve refahı, kamu diplomasisi, kültürel ilişkilerin geliştirilmesi olarak sıralanabilir. Bu faaliyetler ilgili bakanlıklarla beraber TİKA, THY, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Vakfı, AFAD, Kızılay, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü başta olmak üzere kamu ve sivil toplum kuruluşlarımız tam bir

[26] '' Yeni Dönemde Sıfır Sorun Politikası'', *mfa.gov.tr*, 9 ocak 2017, http://www.mfa.gov.tr/yeni-donemde-sifir-sorun-politikasi.tr.mfa.

[27] ''Komşularla Sıfır Sorun Politikamız'', mfa.gov.tr, 9 ocak 2017, http://www.mfa.gov.tr/komsularla-sifir-sorun-politikamiz.tr.mfa.

[28] '' Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Erivan'da'', *BBC.co.uk*,6 Eylül 2008, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/09/080906_gul_sarkisyan.shtml.

[29] Murat Yorulmaz, " ''Değişen" Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde "Değişmeyen" Güvenlik Paradoksu'', *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, (2014), 130.

[30] ''Sorularla Dış Politika'', *mfa.gov.tr*, erişim tarihi 9 Ocak 2017, http://www.mfa.gov.tr/sorular.tr.mfa.

ahenk içinde dünyanın her bölgesinde aktif bir şekilde gerçekleştirilmiştir[31]. İlk olarak Türkiye, yeni küresel dış politikada Türkiye'nin insan güvenliğine dair en etkin durumu yükselen bir küreselleşme merkezi ve enternasyonalist bir insani aktör olmasıdır[32]. Bu durum sadece söylem olarak kalmamış istatistiki verilere de yansımıştır. Türkiye, 2015 yılı Küresel İnsani Yardım Raporu'nun resmi verilerine göre sadece 2015 yılında 3,176 milyar ABD doları insani yardımda bulunmuş ve ABD'nin ardından dünyada ikinci sırada yer almıştır[33]. İnsani diplomasi misyonu ve değer siyaseti odaklı yapılan bu yardımlar Türkiye'yi küresel güvenlik yönetişimin insani yardım kısmında öne çıkan bir ülke haline getirmiştir. Türkiye bu yardımların büyük bir kısmını 2011'den beri Suriye iç Savaşı ve DAEŞ terör örgütünden kaçan Suriyeli ve Iraklı mülteci ve sığınmacılar için kullanmış, mülteci ve sığınmacıların barınak, sağlık, gıda, eğitim ve istihdamına harcamıştır. Resmi açıklamalara göre geçen beş yıldan fazla sürede mültecilere 10 milyarı bizzat devlet tarafından olmak üzere toplam 20 milyar dolara ulaştığı belirtilmiştir[34]. Özetle Türkiye, mülteci ve sığınmacıların insani güvenliklerini ilgilendiren her konuda yardım etmiştir. Bununla birlikte, 6 Haziran 2014'te Irak'ta başlayan yoğun çatışmalardan dolayı Irak Kürt Bölgesel Yönetimi kontrolündeki bölgelere sığınan 900 bin civarındaki Iraklının gıda, sağlık ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere AFAD, Sağlık Bakanlığı, Türk Kızılayı ve TİKA tarafından 12 Haziran 2014 tarihinden itibaren başta gıda, sağlık ve barınma alanlarında insani yardım malzemesi gönderilmiştir[35]. Türkiye'nin daha küresel düzeydeki politikalarından en dikkat çekeni ise Afrika Açılımı olmuştur. Afrika açılımının amaçları, Afrika kıtasında barış ve istikrarın tesisine katkıda bulunmak; Afrika ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal kalkınmalarına yardımcı olmak; bu amaçla, siyasi, ekonomik, ticari, insani yardım, yeniden yapılanma, güvenlik, kamu diplomasisi ve arabuluculuk alanlarında karşılıksız yardımda bulunmak; Afrika'nın kaynaklarının Afrikalılara yarar sağlayacak şekilde geliştirilmesine katkı sunmak; ikili ilişkilerimizin eşit ortaklık ve karşılıklı fayda temelinde geliştirmek olarak değerlendirilmiştir[36]. Son olarak Türkiye, çeşitli doğal felaketler, kıtlık, savaşlar vb. olayların sonucunda dünyanın neresinde olursa olsun insanların sağlık, gıda, su ve barınma güvenliklerini sağlamayı kendisine misyon edinmiş bir insani aktör olarak dünyanın her yerinde bir çok yardımda bulunmuştur.

Türkiye, bu çalışmalarıyla barış, istikrar ve güvenliğin diplomasi yoluyla halledilebileceği, geniş yelpazeli bir insan güvenliği dış politikası yürütebileceğini kanıtlamış, bu çalışmaların meyvesini BMGK 2009-2010 dönemi geçici üyeli ile almıştır. Bu yıllara kadar küresel ve bölgesel yönetişimde kendisini gösteren Türkiye, bu çalışmalarının meyvesini geçici konsey üyeliğiyle almış ve küresel güvenlik yönetişiminde önemli bir adım atmıştır. Türkiye, gerek geçici konsey üyeliği gerekse genel kurul üyeliği zamanlarında BM'nin dönüşümü ve yeni güvenlik tehditlerine karşı uyumlu hale gelebilmesi için hem eylem olarak hem de söylem olarak etkin bir davranış sergilemiştir.

---

[31] ''2015 Seçim Beyannamesi açıklandı'', *akp.org.tr*, 15 Nisan 2017, erişim tarihi 9 Ocak 2017, https://www.akparti.org.tr/site/haberler/secim-beyannamesi-aciklandi/73293#1.

[32] Fuat Keyman ve Reşat Bayer, '' Turkey: an emerging hub of globalization and internationalist humanitarian actor?'', *Globalizations*, Cilt 12, Sayi 1, (2012): 73-90, http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14747731.2012.627721.

[33] ''Global Humaniarian Assistance Report 2016'', *globalhumanitarianassistance.org*, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2016/07/GHA-report-2016-full-report.pdf.

[34] ''Mültecilere 10 milyar dolar harcadık örneği yok'', *Hürriyet.com.tr*, 11 Mayıs 2016, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.hurriyet.com.tr/multecilere-10-milyar-dolar-harcadik-ornegi-yok-40102674.

[35] ''Türkiye´nin İnsani Yardımları'', *mfa.gov.tr*, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa.

[36] '' TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİ'', *mfa.gov.tr*, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa.

Dördüncüsü, yeni bir diplomatik yöntem geliştirilmesi ve ritmik diplomasiye geçilmesidir. Bu yöntemler bölgesel diplomaside komşularla sıfır sorun politikasında gerçekleştirilen ziyaretlerde kendini göstermiştir. Yeni ritmik diplomasinin diğer bir ayağı ise merkez veya lider ülke profilinde bölgedeki çatışma sorunlarına müdahil olup, barış ve güvenliğin tesis edilmesi için masada etkin aktörlerden birisi haline gelmektir. Bu konudaki en önemli diplomatik temaslardan ilki İran'ın nükleer programına karşı ABD başta olmak üzere Batı ülkelerinin kaygıları üzerine taraflar arasında arabuluculuk yapabileceğini ilan etmesidir[37]. Türkiye, özellikle 2008'den sonra etkin bir şekilde diplomatik faaliyette bulunmuş, 2009 yılında Uluslararası Atom Enerjisi Kurum Başkan Muhammed el-Baradey'in az zenginleştirilmiş uranyumun, İran'a yakıt temin edilene kadar Türkiye'de depolanması önerisi ile Türkiye müzakerelerin içinde tam olarak dâhil olmuştur[38]. İleriki dönemlerde Brezilya'nın da arabuluculuk faaliyetlerine dâhil olması ve Obama'dan alınan destekten sonra, Tahran üçlü zirve yapılmış ve tarafların anlaştığını bildiren Tahran bildirisi imzalanmıştır[39]. Fakat İran'ın anlaşmadan hemen sonra yeni zenginleştirme yapacağını açıklaması ile arabuluculuk faaliyetleri boşa gitmiş, ABD'nin P5+1 ülkelerini müzakerelerin merkezine almasıyla Türkiye ve Brezilya pasifize olmuş ve muhtemel bir ''İran Tehdidi'' ile karşı karşıya kalmıştır[40].

Kıbrıs Müzakereleri, Kıbrıs Sorunu ile ilgili yıllardır devam eden süreçte bölgeyi ve sıcak taraf olan dört ülkeyi de ilgilendirdiği için etkili ve hızlı çözüme ulaşmakta istekli olduğu olaylardan biri olmuştur. Kıbrıs'ta savaşa kadar giden Türk-Rum çatışmasında AK Parti hükümeti ile BM'nin de etkin katılımıyla bir çözüm planı oluşturulması tasarlanmıştır. Nihayetinde adını BM Genel Sekreteri Kofi Annan'dan alan 'Annan Planı' oluşturulmuş, 2004 yılında iki tarafın referandumuna sunulmuştur. Referandum sonucunda Türk tarafı %65 ile evet derken, Rum tarafı %76 ile hayır demiş ve müzakereler tekrar tıkanmıştır[41].Türkiye'nin barışı ve güvenliği sağlamak için müdahil olduğu sorunlardan birisi de Filistin-İsrail sorunudur. Yüz yılı aşan bu sorunda Ak Parti hükümeti geldikten sonra tarafsızlıktan ziyade Filistin yanlısı bir tutum sergilenmiş ve Davos zirvesindeki 'One Minute' çıkışı ve STK'lardan oluşan bir grubun Mavi Marmara adlı gemiyle Filistin'e yardım etmek istemesi sonucunda İsrail'in bu gemiye uluslararası sularda operasyon düzenlemesi üzerine, İsrail ile ilişkiler kopmuş, Filistin sorununda da arabuluculuk faaliyetleri, Filistin'e yardıma evrilmiştir. Türkiye tarafından Filistin'e kalkınma yardımları yapılmış, BM'de devlet 'üye olmayan gözlemci devlet' statüsü kazanması sağlanmıştır[42]. Son dönemde Türkiye-İsrail arasında gelişen ilişkiler ile Filistin-İsrail sorununda yeni bir çözüme gidilmesi ihtimali doğmuştur. Son olarak Türkiye, Irak, Lübnan, Kırgızistan'da uzlaşı süreçlerine dâhil olmuş ve uluslararası düzende duyulmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Sırbistan-Hırvatistan-Bosna Hersek arasında geçmişten gelen üçlü görüşmelerde de gözlemci olarak yer almaya devam etmiştir.

Sonuç

Güvenlik kavramı, Soğuk Savaş sonrası hem akademik hem de siyasi düzlemde eksen değiştirmiştir. Kavramın geçirdiği değişimin ve dönüşümün anlaşılması, algılanması,

---

[37] '' Erdoğan Washington'da konuştu'', Hürriyet.com.tr, 14 Kasım 2008, erişim tarihi 9 Ocak 2017, http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-washingtonda-konustu-10362185.

[38] '' İran'la nükleer çözümde Türkiye sürprizi'', Hurriyet.com.tr, 9 Kasım 2009, erişim tarihi 9 Ocak 2017, http://www.hurriyet.com.tr/iranla-nukleer-cozumde-turkiye-surprizi-12888576.

[39]''İran, Türkiye ve Brezilya ortak deklarasyonu'', *Hurriyet.com.tr*, 17 Mayıs 2010, erişim tarihi 9 Ocak 2017, http://www.hurriyet.com.tr/iran-turkiye-ve-brezilya-ortak-deklarasyonu-14749833.

[40] Hasan Basri Yalçın, '' İRAN NÜKLEER MÜZAKERELERİ Kim, Neyi, Neden ve Nasıl Aldı?'', *SETA Analiz*, Sayı 130, (2015), 21.

[41] '' Dolaylı görüşmelerden referanduma: Kıbrıs süreci'', *Bbc.co.uk*, 20 Nisan 2004, erişim tarihi 9 ocak 2017, http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2004/04/040420_cyprus_talks_timeline.shtml.

[42] '' Türkiye - Filistin Siyasi İlişkileri'', *mfa.gov.tr*, erişim tarihi 9 Ocak 2017, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa.

tanımlanması ve uygulanması için güvenlik çalışmaları hız kazanmış ve bunun sonucunda akademik olarak güvenlik tanımı genişlemiş ve derinleşmiştir. Geleneksel güvenlik çalışmalarının analiz birimi ve analiz düzeyi yerini daha kapsamlı bir güvenlik kavramına bırakmıştır.

Bu dönüşüm ile birlikte, güvenliğin ve barışın neleri kapsayacağı ve yeni güvenlik tehditlerine karşı nasıl mücadele edeceği, geleneksel vestfalyan devlet sınırlarını aşan bu tehditlere karşı nasıl tedbirler alınacağı konusunda birçok görüş ortaya konulmuştur. Bu görüşlerden birisi de güvenlik yönetişimi olmuştur. Güvenlik yönetişimi, belli bir güvenlik ve barış meselesi için, sivil ve askeri otoritenin heteraşik bir yapı içerisinde çalışmasını sağlayan demokratik, barışçıl ve normatif sonuçları amaçlayan düzen anlamına gelmektedir. Bu teorik sistem, mevcut hiyerarşik ve geleneksel uluslararası güvenlik düzenine bir alternatif olarak düşünülmüş, hem liberal değerler içeren hem de güvenlikleştirilmiş meselelerin çözümlenmesini amaçlamıştır. Aslında Küresel çapta güvenlik yönetişimi, Birleşmiş Milletler gibi dünyanın neredeyse her ülkesini kapsayan bir kurumun çatısı altında Güvenlik Konseyi'nde vücut bulmuştur. Fakat Güvenlik Konseyi'nin yeni tehditlere ayak uyduramadığı, büyük güçlerin etkisinde olduğu, kapsayıcılığın ve ele aldığı konuların eskidiği ve Küresel güvenlik yönetişiminde, özellikle yükselen güçler tarafından, bir değişim ve dönüşüm isteği olduğu kesindir. Yükselen güçler bu değişimi, yer yer sisteme tamamen karşı durarak, yer yer sistemin içinde paydaş ve sorumluluk sahibi olarak gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

2002 Sonrası AK Parti Hükümeti ile Türkiye, dış politikasında yepyeni bir yola girdiği gibi, bölgesel ve uluslararası güvenliğin dönüşümüne de ayak uydurmaya çalışmış ve kendi tarihinde örneği görülmemiş şekilde yenilikçi çalışmalar yapmıştır. Realpolitik geleneği, coğrafi determinizmi, modernist batıcı anlayışının yerini, çağın gereklerine ayak uyduran, diplomasi ve insani değerlere önem veren, eski imparatorluk coğrafyasındaki kültürel etkileşimi artırmaya ve komşularıyla iyi ilişkiler geliştirmeye çalışan bir ülke olmuştur. Özellikle 2003 Irak İşgali ile bölgedeki hegemonun Türkiye'ye açtığı alan, Türkiye'nin enerjisini iç ve dış politikada barış, kooperatif güvenlik ve ilişkiler, küresel sorumluluğa harcamasını ve prestijini artırmasını ve kapasitesini kullanmasını sağlamıştır. Fakat 2011 yılında Arap Baharı ve akabinde ABD'nin bölgeden çekilmesi, Türkiye'yi hem kendi iç güvenlik sorunlarıyla hem de bölgesel sorunlarla karşı karşıya tek başına bırakmıştır. 2011 yılına kadar yükselen grafik çizen Türkiye, 2011 sonrası realpolitik düzlemine geri dönmüştür. Halen çözülmemiş Suriye Krizi'yle birlikte birçok iç ve dış problemle boğuşan Türkiye açısından küresel ve bölgesel güvenlikteki yerinin ne olacağı, sorunları aşıp aşamayacağı, bölgenin ve küresel güvenliğin anahtarı olacaktır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ